

Pristup stanovanju i javnim uslugama
za repatrirane zajednice
u Fushe Kosovë / Kosovom Polju

BEST PRACTICES
for
ROMA INTEGRATION
in the Western Balkans

Autor: Adrian Zeqiri
Ispitivač: Muhamet Arifi

Funded by the EU

Impresum
Maj 2013. godine

Autor:
Adrian Zeqiri

Ispitivač:
Muhamet Arifi

Dizajn:
comma | communications design

Za sadržaj ove publikacije odgovoran je autor, a pisanje studije podržao je projekat "Primeri dobre prakse u procesu integracije Roma" (eng. BPRI). Ovaj izveštaj objavljen je zahvaljujući finansijskoj podršci Evropske unije, u okviru BPRI projekta koji sprovodi OEBS-ova Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (eng. ODIHR). Svako gledište, izjava ili mišljenje izraženo u ovoj publikaciji ne odražava nužno zvaničnu politiku Evropske unije niti OEBS-ove Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava.

Pristup stanovanju i javnim uslugama za repatrirane zajednice u Fushe Kosovë/ Kosovom Polju

Autor: Adrian Zeqiri
Ispitivač: Muhamet Arifi

Adrian Zeqiri je izvršni direktor Evropskog centra za manjinska pitanja (ECMI) na Kosovu. U ECMI je počeo da radi 2002. godine i bavio se razvojem i uključivanjem prava manjina u pregovarački proces o statusu Kosova. Pre nego što je pristupio ECMI na Kosovu, Adrian je radio u Misiji OEBS na Kosovu. Ima master diplomu programa poslovne administracije sa Univerziteta Sheffield i diplomirao je engleski jezik na Univerzitetu u Prištini. Kroz saradnju sa lokalnim organizacijama građanskog društva Roma, Aškalija i Egipćana, Adrian se detaljno upoznao sa položajem i potrebama ovih zajednica. Radeći sa ovim zajednicama, posebno na nacionalnoj Strategiji za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana (koja je naišla na ozbiljne izazove u sprovođenju), uočio je potrebu da se proceni primena politika o stanovanju i javnim uslugama za repatriрана lica iz romske, aškalijse i egipćanske zajednice. Smatrao je da je neophodno sprovesti ispitivanje kako bi se bolje shvatio stepen integracije repatriраних lica iz ovih zajednica i njihovih potreba.

Muhamet Arifi je jedan od osnivača i izvršni direktor NVO Balkanski suncokreti Kosova (BSFK). Od početka rada u BSFK, 2005. godine, Muhamet je pomogao da se realizuje preko 100 projekata od kojih su u većini slučajeva direktnu korist imale zajednice Roma, Aškalija i Egipćana. S obzirom da je i sam Aškalija, Muhamet je direktno iskusio probleme sa kojima se suočavaju ove zajednice. Muhamet želi da se bavi ovim pitanjima kroz različite projekte, zastupanje na centralnom i lokalnom nivou kao i putem drugih lokalnih i međunarodnih mehanizama. Muhamet je od 2009. do 2012. predstavljao zajednicu Aškalija u Savetodavnom veću za zajednice (SVZ), mehanizmu pod pokroviteljstvom predsednika Kosova. Tokom ovog perioda Muhamet je vodio radnu grupu za pitanja zajednica Roma, Aškalija i Egipćana i bio je član Tehničke radne grupe za sprovođenje Strategije. Muhamet je kao stručnjak bio aktivno uključen i u izradu nacionalne Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana.

Fushë Kosovë/Kosovo Polje

Ispitivanje je obavljeno u opštini Fushë Kosovë/Kosovo Polje, koja se graniči sa Prishtinë/Prištinom, glavnim gradom u centru Kosova, a smeštena je jugozapadno od Prishtinë/Prištine. Fushë Kosovë/Kosovo Polje ima 11% kosovskih Roma, Aškalija i Egipćana (otprilike 1% (436) Roma, 9% (3,230) Aškalija i 1% (282) Egipćana). Na popisu stanovništva i domaćinstava Kosova iz 2011. procenjeno je da u Fushë Kosovë/Kosovom Polju ima ukupno 34.827 stanovnika. Fushë Kosovë/Kosovo Polje je prva opština na Kosovu koja je usvojila Opštinski Akcioni plan za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana kao rezultat angažovanja lokalnih organizacija građanskog društva.

Sadržaj

Rezime | 9

1 Uvod | 11

1.1. Ciljevi istraživanja 12

2. Metodologija | 13

2.1. Preliminarno istraživanje i sakupljanje podataka 13

2.2. Uzorak za istraživanje 14

2.3. Zakonodavni i okvir praktične politike 16

2.4. Osnovne informacije 19

3. Analiza podataka prikupljenih na terenu | 23

3.1. Proces repatrijacije 23

3.2. Stanovanje 24

3.3. Programi pomoći 27

3.4. Obrazovanje 31

3.5. Zdravstvena nega 32

3.6. Registracija 33

3.7. Zaposlenje 33

4. Zaključci | 35

5. Preporuke | 37

6. Literatura | 39

Aneks 1 – Upitnik | 41

Akronimi

SVZ	Savetodavno veće za zajednice
ECMI Kosovo	Evropski centar za manjinska pitanja na Kosovu*
IOM	Međunarodna organizacija za migracije
OOD	Opštinski odbor za reintegraciju
MONT	Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije
OKZP	Opštinska kancelarija za zajednice i povratak
KR	Kancelarija za reintegraciju
UNHCR	Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice
UNMIK	Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu
URA 2	Projekt povratka („ura“ na albanskom znači - most)

Grafikoni

Grafikon 1:	Datum repatrijacije ispitanih povratničkih porodica – 14
Grafikon 2:	Broj repatriiranih članova svih ispitanih porodica – 15
Grafikon 3:	Zemlja iz koje su se vratili i način repatrijacije – 15
Grafikon 4:	Procenat repatriiranih porodica koje su predstavnici institucija dočekali na aerodromu – 24
Grafikon 5:	Razlog neposedovanja kuće po povratku – 25
Grafikon 6:	Repatriirane porodice kojima je ponuđen privremeni smeštaj – 26
Grafikon 7:	Trajanje boravka u ponuđenom privremenom smeštaju – 27
Grafikon 8:	Broj repatriiranih lica koja koriste pomoć – 28
Grafikon 9:	Trajanje pomoći u hrani i higijenskim proizvodima – 28
Grafikon 10:	Stepen zadovoljstva pruženom pomoći – 29
Grafikon 11:	Institucija/organizacija koja je registrovala repatriiranu porodicu – 30
Grafikon 12:	Stepen zadovoljstva radom Opštinske kancelarije za zajednice i povratak – 31
Grafikon 13:	Učešće dece iz repatriiranih porodica u programima za učenje jezika – 32
Grafikon 14:	Radni status – 33

* Ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Uredbom Saveta bezbednosti UN 1244/99 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

Rezime

Povratnicima na Kosovo i dalje najveći problem predstavljaju smeštaj i usluge javnih službi. Za povratnike iz manjinskih zajednica, izazovi u procesu reintegracije su još veći. Ovaj izveštaj bavi se situacijom povratnika iz zajednica Roma i Aškalija u Fushe Kosove/Kosovo Polje na centralnom Kosovu. Ova studija se zasniva na anketi 18 povratničkih domaćinstava iz ovih manjinskih zajednica, sprovedenoj u martu i aprilu 2013. i razgovorima sa opštinskim zvaničnicima.

Istraživanje pokazuje da mnogo repatriranih lica iz zajednica Roma i Aškalija nije moglo da se vrati u mesta odakle potiču i mnogo ih živi kod rođaka ili u iznajmljenim stanovima uz podršku Vlade. Iako je većina anketiranih repatriranih porodica dobila drva za ogrev, hranu i higijenske potrepštine, oni smatraju da aktuelni programi pomoći ne odgovaraju njihovim potrebama.

Uprkos naporima da se deca povratnici integrišu u škole koje nude programe za svladavanje jezika, još uvek ima problema, ponajviše zbog otpora koje pružaju njihovi roditelji. Nezaposlenost je i dalje zabrinjavajuća, a ovo istraživanje pokazuje da opština nije uložila dovoljno napora da reši ovaj problem i da nije organizovana ni relevantnim strategijama i zakonima predviđena obuka. Takođe, dokumenti i dalje predstavljaju značajan problem repatriranim licima, naročito za registraciju. Istraživanje ukazuje da repatrirana lica ne znaju u dovoljnoj meri koja prava imaju i koje programe i pomoć mogu da ostvare.

1. Uvod

Tokom proteklih deset godina bilo je mnogo slučajeva repatrijacije na Kosovu, što svake godine utiče na hiljade povratničkih porodica i njihovu decu.¹ To je posledica sukoba, zbog čega je u raseljeju bila skoro polovina lokalnog stanovništva,² i direktan rezultat brojnih sporazuma o readmisiji koje je Kosovo potpisalo od 2008. Alarmantno je da statistički podaci UNHCR beleže stalno povećanje broja prisilnih repatrijacija kosovskih Roma, Aškalija, Egipćana i Srba. Njihov manjinski status još više otežava pitanje reintegracije.

Sa ciljem da se obezbedi odgovarajući zakonodavni okvir za reintegraciju ovih zajednica, Vlada Kosova usvojila je *Strategiju za reintegraciju repatriranih lica*, čiji je nacrt uradila ekspertska komisija kojom je rukovodio UNMIK. *Strategija za reintegraciju* je izmenjena i dopunjena maja 2010, nakon što je njeno delotvorno sprovođenje dovedeno u pitanje, ali koja i pored toga posebnu pažnju posvećuje manjinskim zajednicama. Pored toga, u decembru 2008. urađena je *Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u Republiku Kosovo*, u kojoj se navodi šta je potrebno uraditi po pitanju integracije u sledećih 7 godina. Ovi i drugi zakonski akti, kao što su Ustav Kosova, Zakon o upotrebi jezika i rad Savetodavnog

- 1 UNHCR, 2012. *Statistički pregled: Ažuriran krajem septembra 2012*. [pdf] Pristina: Kancelarija šefa Misije UNHCR. Dostupno na: <[http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/\(httpDocuments\)/D108F6188A98652EC1257A9200494DE2/\\$file/Statistical+overview+Septem+er+2012.pdf](http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/(httpDocuments)/D108F6188A98652EC1257A9200494DE2/$file/Statistical+overview+Septem+er+2012.pdf)> [Pristupljeno maja 2013].
- 2 „Krajem aprila 1999, oko 600.000 stanovnika Kosova postali su izbeglice; još 400.000 raseljeno je unutar Kosova”, Migration News, 1999. *Kosovar Refugees*. [na internetu] Dostupno na: <http://migration.ucdavis.edu/mn/more.php?id=1801_0_4_0> [Pristupljeno maja 2013].

veća za zajednice (SVZ), naglašavaju važnost zaštite ljudskih prava svih građana, bez obzira na etničku pripadnost ili poreklo.

Najveći problem za reintegraciju repatriranih lica i dalje je u sferi stanovanja i dostupnosti odgovarajućih javnih usluga. Juna 2012. stupila je na snagu Uredba 10/2012, sa ciljem da se obezbedi ispravno sprovođenje vladinih strategija za reintegraciju repatriranih lica. Pored ostalih odredbi, Uredba propisuje ulogu i nadležnosti Opštinskog odbora za reintegraciju (OOR) i Kancelarije za reintegraciju (KR).³

Od važnosti je da Uredba predviđa i delotvoran pristup javnim uslugama i različite pogodnosti za repatrirana lica, sa ciljem ostvarenja održive reintegracije.

Nedostatak smeštaja i pristupa javnim uslugama imali su vrlo negativan uticaj na integraciju repatriranih zajednica. Ova studija stavlja akcenat na probleme u reintegraciji, a bavi se i razlikom između strateškog okvira i stvarnog stanja na terenu. Održiva reintegracija je najveći prioritet svih institucija na Kosovu, stoga opštine moraju da podstaknu dugoročnu pozitivnu promenu i stabilnost pružanjem podrške u oblasti stanovanja i pristupa javnim uslugama.

Ovaj izveštaj se sastoji od pet poglavlja. U uvodu se govori o metodologiji istraživanja, važećem zakonodavnom i okviru praktične politike i pregledu situacije. U sledećem delu predstavljeni su podaci prikupljeni na terenu, u vezi sa smeštajem, procesom repatrijacije, zdravstvom, registracijom i zapošljavanjem. U poslednja dva poglavlja donose se zaključci i preporuke koje proizlaze iz obavljenog istraživanja.

1.1. Ciljevi istraživanja

Istraživanje ima za cilj da proceni stepen integracije repatriranih zajednica u Fushë Kosovë/Kosovom Polju uvidom u sprovođenje politike repatrijacije na području stanovanja i pristupa odgovarajućim javnim uslugama. U istraživanju se koriste kvantitativni i kvalitativni metodi za identifikaciju razlika između zakonskih standarda i trenutne situacije repatriranih zajednica, a takođe se analiziraju prepreke koje repatrirane zajednice na Kosovu imaju u pogledu stanovanja i javnih usluga. Na osnovu rezultata ovog istraživanja urađene su preporuke za prevazilaženje prepreka i postojećih razlika između praktične politike i njenog sprovođenja na terenu. Pored toga, ovaj izveštaj ima za cilj da sve zainteresovane strane i učesnike u procesu upozna sa njegovim zaključcima.

3 „OKZP, Kancelarija za reintegraciju i ostale institucije uključene u proces reintegracije odgovorne su za sprovođenje odluka.“ Uredba br. 10/2012 o upravljanju programom, nadležnim organima, postupcima i kriterijumima za korišćenje pomoći za reintegraciju repatriranih lica, maj 2012.

2. Metodologija

Istraživanje koristi kvantitativni i kvalitativni pristup. Sam upitnik, na primer, daje i kvantitativne i kvalitativne podatke za rešavanje pitanja koja proističu iz odnosa između repatrijacije ili manjinskog statusa i ograničenog pristupa javnim uslugama i stanovanju. Razgovori sa predstavnicima kosovskih institucija omogućili su nam da dobijemo dodatne kvantitativne i kvalitativne podatke.

2.1. Preliminarno istraživanje i sakupljanje podataka

Prva faza zasnivala se na kancelarijskom radu i proučavanju relevantnih pisanih i ostalih informacija kako bi se bolje razumeli važeći lokalni i međunarodni zakoni i politike, izradio hipotetički okvir u vezi sa repatrijacijom i pristupom javnim uslugama, identifikovali relevantni akteri procesa, uključujući ministarstva i druge institucije i odredili izvori statističkih podataka neophodnih za kvantitativno istraživanje i potencijalna pitanja za kvalitativno istraživanje. Nakon preliminarnog istraživanja, obavljani su razgovori sa repatriiranim licima koja pripadaju zajednicama Roma i Aškalijska u Fushë Kosovë/Kosovom Polju. Upitnike je popunjavao ispitivač, tokom razgovora. U martu i aprilu 2013. obavljani su razgovori sa relevantnim kosovskim institucijama i predstavnicima opštine Fushë Kosovë/Kosovo Polje.⁴

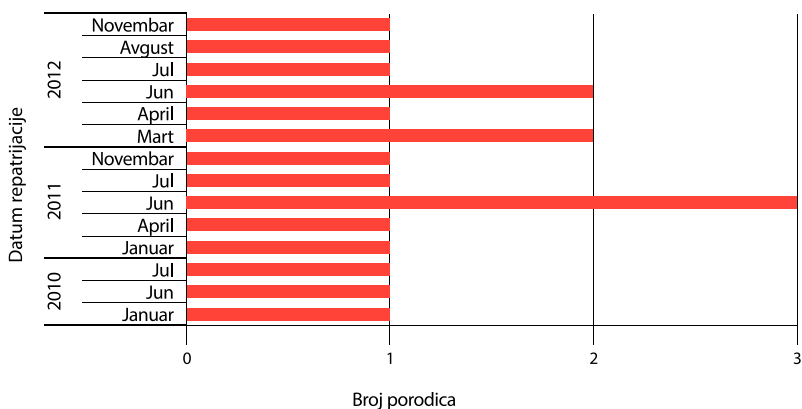
4 Razgovori su vođeni u opštini Fushë Kosovë/Kosovo Polje sa: Halilom Qerimijem (službenik OKZP za obrazovanje), Muharremom Berishom (službenik OKZP za razvoj) i Hysenom Sllamniku (službenik OKZP za povratak i član OOR u Fushë Kosovë/Kosovom Polju).

2.2. Uzorak za istraživanje

Za fokus našeg istraživanja izabrali smo Fushë Kosovë/Kosovo Polje, jer u njemu živi oko 11% populacije kosovskih Roma, Aškalija i Egipćana.⁵ Ove etničke grupe UNHCR smatra ugroženima.⁶ Treba da se napomene i da je opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje prva opština na Kosovu koja je podržala *Opštinski akcioni plan za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana*, koji je bio rezultat rada lokalnih organizacija civilnog društva.

Zbog ograničenih resursa odabran je uzorak pogodan za istraživanje. Lokalni ispitivač je odabrao ona domaćinstva repatriiranih lica u opštini do kojih je mogao lako da dođe, a za odabir su bile presudne informacije koje je dobio od lokalnih NVO, OCD i opštinskih zvaničnika. Istraživanje je obuhvatilo repatriirana lica koja su se vratila na Kosovo između 2010. i 2012. (videti Grafikon 1) i niko od učesnika istraživanja nije napustio Kosovo po drugi put.

Grafikon 1: Datum repatrijacije ispitanih povratničkih porodica

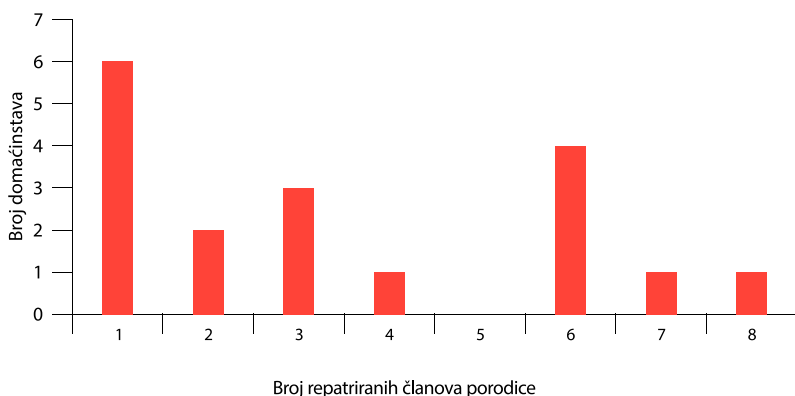

5 Kosovska agencija za statistiku, 2012. *Popis stanovništva i domaćinstava na Kosovu 2011, Konačni rezultati*. [pdf] Priština: Kosovska agencija za statistiku. Dostupno na: < http://esk.rks-gov.net/rekos2011/repository/flipbook/3/QA_Raporti_SRB/#/0 > [Pristupljeno maja 2013].

6 Vidi UNHCR, 2009. *Smernice za procenu potreba za međunarodnom zaštitom pojedinaca sa Kosova* [pdf] Priština: Kancelarija šefa Misije UNHCR. Dostupno na: <http://www.refworld.org/pdfid/4af842462.pdf> [Pristupljeno maja 2013]; i UNHCR, 2012. *Statistički pregled: Ažuriran krajem septembra 2012*. [pdf] Priština: Kancelarija šefa Misije UNHCR. Dostupno na: <[http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/\(httpDocuments\)/D108F6188A98652EC1257A9200494DE2/\\$file/Statistical+overview+September+2012.pdf](http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/(httpDocuments)/D108F6188A98652EC1257A9200494DE2/$file/Statistical+overview+September+2012.pdf)> [Pristupljeno maja 2013].

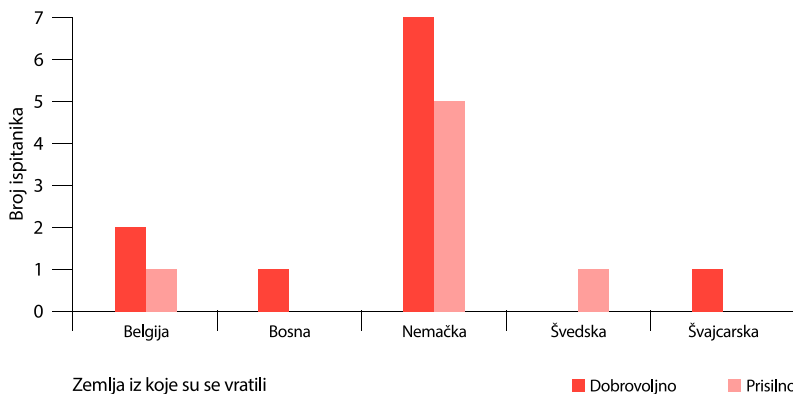
Uzorak obuhvata ukupno 18 domaćinstava repatriranih lica – 14 domaćinstava zajednice Aškalijska i četiri domaćinstva zajednice Roma. Prosečan broj repatriranih članova porodice po ispitanom domaćinstvu je 3,4, i varira između jednog i osam lica (videti Grafikon 2).

Grafikon 2: Broj repatriranih članova porodice po ispitanim domaćinstvima

Sva ispitana repatrirana lica iz zajednica Roma i Aškalijska došla su iz zemalja zapadne Evrope, osim jedne porodice koja se vratila iz Bosne i Hercegovine. Skoro polovina ovih povratka (sedam) predstavlja prisilnu repatrijaciju. (videti Grafikon 3).

Grafikon 3: Zemlja iz koje su se vratili i način povratka

2.3. Zakonodavni i okvir praktične politike

Prava i zaštita na koju repatrirana lica imaju pravo regulisani su međunarodnim načelima ravnopravnosti i nediskriminacije - povratnici treba da imaju ista prava kao i ostali građani. Pored toga, Ustav Kosova, *Zakon o upotrebi jezika i Zakon o zaštiti i promovisanju zajednica i njihovih pripadnika na Kosovu*, naglašavaju važnost zaštite ljudskih prava svih građana bez obzira na etničku pripadnost ili poreklo. Prava svih raseljenih lica na bezbedan i dostojanstven povratak u svoje domove, pravo na adekvatne uslove stanovanja i povrćaj imovine priznata su međunarodnim standardima ljudskih prava i instrumentima.⁷ Ovi standardi predstavljaju osnovu kosovske politike za povratak i reintegraciju. Kosovske institucije su, stoga, u obavezi da omoguće bezbedan i održiv povratak izbeglica i raseljenih lica na Kosovo.

Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu predviđa posebne mere pomoći namenjene ovim trima zajednicama, uključujući kurseve za savladavanje propuštenog gradiva za decu povratnike kao i nastavu jezika.⁸

Strategija za zajednice i povratak (2009-2013) snažno ističe ekonomski razvoj i stabilizaciju nevećinskih zajednica, sa ciljem da omogući i podstakne održivi povratak raseljenog stanovništva.

Revidirana strategija za reintegraciju repatriranih lica, koju je Republika Kosovo usvojila u maju 2010, određuje politike i mere koje se preduzimaju za obezbeđivanje održivih rešenja za repatrirana lica u svim aspektima reintegracije: početna pomoć prilikom dolaska, registracija građana, zdravstvo, obrazovanje, zapošljavanje, socijalna zaštita, stambena i imovinska pitanja. Ona pruža institucionalni okvir za upravljanje prijemom i reintegracijom repatriranih lica i definiše uloge i odgovornosti centralnih i opštinskih institucija tokom procesa reintegracije. Posebna pažnja poklanja se potrebama nevećinskih zajednica i ugroženih grupa. Osnovni cilj Revidirane strategije je da podrži društveno-ekonomsku reintegraciju repatriranih lica olakšavanjem pristupa mogućnostima zapošljavanja i raspoloživim socijalnim programima. Štaviše, Revidirana strategija predviđa registraciju repatriranih lica u zdravstveni sistem i izdavanje zdravstvenih knjižica. Najvažnije je što Strategija predviđa oslobađanje od plaćanja zdravstvenih usluga - do potpune integracije (u zavisnosti od socijalnog statusa).⁹

7 Videti, na primer: EKLP, Član 8 (Pravo na poštovanje ličnog i porodičnog života), Član 14 (Zabrana diskriminacije), Član 1, Protokol 1 (Pravo na imovinu) i Član 2, Protokol 4 (Sloboda kretanja); takođe i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (MPGPP) Član 12(4) (Pravo na povratak u vlastitu zemlju). Videti, takođe: 'Načela restitucije stambenog prostora i imovine za izbeglice i raseljena lica', koju je Podkomisija UN za promovisanje i zaštitu ljudskih prava usvojila 11. avgusta 2005, E/CN.4/Sub.2/2005/17.

8 *Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u Republici Kosovo (2009–2015)*, decembar 2008.

9 *Revidirana strategija za reintegraciju repatriranih lica*, maj 2010, str. 16.

Uredba o upravljanju programom, nadležnim organima, postupcima i kriterijumima za beneficije za reintegraciju repatriranih lica (Uredba) utvrđuje kriterijume za program reintegracije i beneficije za repatrirana lica i od ključnog je značaja za očuvanja prava repatriranih lica.

Uredba definiše obaveze nadležnih organa, kao i prava i dostupne mogućnosti za repatrirana lica u pogledu dolaska, smeštaja, zdravlja, pomoći i zapošljavanja.

Dolazak na Kosovo

Prema Uredbi, repatrirana lica imaju pravo na organizovani prevoz od mesta dolaska do njihove destinacije.¹⁰ Kancelarija za reintegraciju, zajedno sa Kancelarijom za prijem na međunarodnom aerodromu u Prištini, odgovorna je za organizovanje prijema repatriranih lica na aerodromu i graničnim prelazima. Po dolasku na Kosovo, Kancelarija za reintegraciju je odgovorna da repatrirana lica informiše o pravu na učešće u programima reintegracije i obezbedi prevoz do njihove destinacije.¹¹

Stanovanje

Uredba daje pravo repatriranim licima (po dolasku) na privremeni smeštaj u trajanju do sedam dana.¹² Pored toga, repatrirana lica mogu se stambeno zbrinuti i putem sistema bonusa za zakup stambenog prostora na period od šest meseci, uz mogućnost produžetka za narednih šest meseci.¹³ Ova mogućnost je na raspolaganju repatriranim porodicama koja nemaju stan ili kuću, ili su ostale bez stana ili kuće zbog oštećenja uzrokovanih ratom na Kosovu. Sve repatrirane porodice koje imaju pravo na privremeni smeštaj, automatski imaju pravo i na program stanovanja na period od šest meseci, sa mogućnošću produženja od dodatnih šest meseci.¹⁴ Osim toga, Uredba predviđa mogućnost obnove ili izgradnje kuća.¹⁵

10 *Uredba br. 10/2012 o upravljanju programom, nadležnim organima, postupcima i kriterijumima za korišćenje pomoći za reintegraciju repatriranih lica*, Član 15 (1.1).

11 *Ibid*, Član 7.

12 *Ibid*, Član 15 (1.2).

13 *Ibid*, Član 15 (2.3).

14 *Ibid*, Član 16 (1.3).

15 *Ibid*, Član 15 (2.5).

Repatriрана лица, по доласку, имају право на хитну медицинску помоћ – уколико им је потребна.¹⁶ На основу критеријума за право на хитну помоћ, репатрирана лица имају и могућност да, по доласку, буду упућена на лећење или добију лекове.¹⁷ Медицинску помоћ могу користити током шест месеци, уз могућност продужења за следећих шест месеци.¹⁸ Међутим, медицинска помоћ зависи од критеријума за процену и није загарантована.

Пакети помоћи

Општински одбор за реинтеграцију (ООР) задужен је за утврђивање потреба репатрираних лица у релевантној општини и за разматрање и решавање захтева репатрираних лица за помоћ у храни и хигијенским средствима, захтева за становање/смештај, медицинску помоћ, материјалну и помоћ у намештају и помоћ за зиму.¹⁹

Уредбом се гарантује право на пакет помоћи у храни и хигијенским средствима у периоду од највише шест месеци²⁰ за репатрирана лица са породицама које живе у тежким socio-економским условима и којима је потребна ова помоћ, а породице које стекну право на привремени смештај у трајању до 7 дана аутоматски стићу право на добијање помоћи.²¹ Помоћ у храни дodeljuje се по особи и постоји флексибилност уколико се иста тражи по здравственој основи.

Једнократна могућност за помоћ у намештају, вредности до 2.000 € (1.000 € за појединце) даје се репатрираним лицима којима недостaje намештај. Усаглашени пакет помоћи у намештају садржи, на пример, један фриџидер, до четри вишенаменска кревета и једну судоперу за породицу.²² Слично томе, пакет материјалне помоћи укључује, на пример, чебе за сваку особу и зависи од величине породице и посебних потреба жена и мале деце (односно хигијенски улошци и пелене).²³ Помоћ за зиму се репатрираним породицама гарантује на основу тешких socio-економских услова и састоји се од 5m² дрва за огрев по породици.²⁴

Такође постоји могућност за пружање повремене ад хок помоћи према потреби, на основу процене релевантних општинских власти и интеракције са релевантним актерима.²⁵

16 Ibid, Члан 15 (1.3) i (2.1).

17 Ibid, Члан 15 (2.1).

18 Ibid, Члан 16 (1.2.4).

19 Ibid, Члан 6.

20 Ibid, Члан 15 (2.1).

21 Ibid, Члан 16 (1.1.1) i (1.1.2).

22 Ibid, Члан 16 (1.7).

23 Ibid, Анекс 3.

24 Ibid, Члан 16 (1.6.1).

25 Ibid, Члан 16 (1.4).

Obrazovanje

Sva repatrirana deca imaju pravo na obrazovanje i jednaka prava kao i drugi učenici u obrazovnom sistemu Republike Kosovo.²⁶ Uredbom se propisuje da bi za repatriranu decu trebalo organizovati kurseve jezika „kako bi ova deca naučila svoj maternji jezik i dostigla isti nivo znanja kao i deca u školama u kojima će ona nastaviti obrazovanje“.²⁷ OOR je zadužen da u određenoj opštini vrši procenu potreba za dodatnim kursevima jezika i da omogući obrazovanje. Ukoliko ne poseduju dokumenta, repatriranim učenicima se dozvoljava da pohađaju školu uz uslov da dokumenta pribave što pre.²⁸

Zapošljavanje

Uredbom se predviđa stručno usavršavanje, pomoć u zapošljavanju i pomoć u osmišljavanju projekata za generisanje prihoda.²⁹ Takođe se predviđa stručno usavršavanje za repatrirana lica koja ispunjavaju osnovne uslove za to i za lica za koja nadležni organi procene da su sposobni da putem ovakve obuke povećaju šanse za trajno zaposlenje.³⁰ Uredbom je propisano da je OOR dužan da ustanovi mogućnosti za realizovanje stručnog usavršavanja i pristup tržištu rada. Sva repatrirana lica koja ispunjavaju osnovne kriterijume, a koja nisu bila korisnici drugih projekata za generisanje prihoda, imaju pravo da budu korisnici ovih projekata. Podnosioci zahteva moraju uz obrazac prijave da dostave biznis plan i druga odgovarajuća dokumenta.³¹

2.4. Osnovne informacije

Prema statistici UNHCR, od januara 2010. do septembra 2012. godine ostvareno je 18.455 povratka lica, koja su poreklom sa Kosova, iz svih zemalja (uključujući podstaknute dobrovoljne, potpomognute dobrovoljne i prisilne povratnike) i iz reda većinskog i manjinskog stanovništva. Prema UNHCR-u, u 2012. godini ostvareno je ukupno 3.796 povratka, a statistika pokazuje trend pada (8.507 u 2010. i 6.152 u 2011. godini). Proteklih godina zemlje koje su primile veliki broj raseljenih sa Kosova sve više su tražile da se oni vrate na Kosovo, a prisilni povratak je sve više obuhvatao i lica koja pripadaju nevećinskim zajednicama, uključujući Rome, Aškalije i Egipćane. Kada se radi o pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i

26 Ibid, Član 16 (2).

27 Ibid, Član 15 (3.1).

28 Ibid, Član 16 (2).

29 Ibid, Član 15 (3.2)(3.3)(3.4).

30 Ibid, Član 16 (3.2).

31 Ibid, Član 16 (5).

Egipćana, u 2012. godini ostvareno je 434 prisilnih i 311 dobrovoljnih repatrijacija iz trećih zemalja (uglavnom iz zapadne Evrope).³²

Uprkos dugoročnom angažmanu kosovskih institucija i međunarodnih aktera, repatrirana lica, naročito pripadnici nevećinskih zajednica, i dalje se suočavaju sa velikim preprekama u pogledu svoje održive reintegracije zbog pitanja u vezi sa stambenim i imovinskim pravima i poteškoća u korišćenju osnovnih usluga kao što su obrazovanje, zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, zapošljavanje i ekonomske mogućnosti.

Nedostatak pristupa stanovanju i smeštaju za repatrirana lica i dalje je glavna prepreka za održivi povratak i reintegraciju. U mnogim slučajevima imovina je uništena tokom sukoba ili je u njoj nemoguće stanovati nakon dugog perioda nekorisćenja. Sukob je mnoge primorao da napuste svoje domove, a u njihovom odsustvu te kuće su tražili i zauzeli drugi. Mnogi Romi, Aškalije i Egipćani nemaju odgovarajuću imovinsku dokumentaciju.³³ Pored toga, glavni problem za mnoge povratnike iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana je njihov neizvesan i neuređen pravni status u pogledu stanovanja, uključujući pitanja koja se odnose na vlasništvo nad zemljom i nepostojanje upisanog vlasništva nad njihovom imovinom.³⁴

Reintegracija dece povratnika u kosovski sistem predstavlja još jednu poteškoću, posebno u pogledu jezika. Mnoga deca povratnici ne znaju dovoljno dobro albanski ili srpski jezik jer su mnogo godina provela u inostranstvu ili možda nikada nisu ni išla u školu, pa shodno tome imaju poteškoća da prate nastavu.³⁵ Iako je maternji jezik romske zajednice romski, povratničke romske porodice radije pohađaju nastavu na srpskom nego na albanskom jeziku, što predstavlja još jedan problem u ostvarivanju prava na obrazovanje.³⁶ Stanje u pogledu obrazovanja Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu odlikuje se slabim pohađanjem nastave i visokom stopom napuštanja škole, posebno kod devojčica. Istraživanjem ECMI Kosovo u Kosovom Polju utvrđeno je neadekvatno praćenje statistike o deci povratnicima i nepostojanje posebnog opštinskog budžeta za obrazovanje povratnika.³⁷ U ostale probleme spadaju prilagođavanje školskom sistemu na Kosovu i

32 UNHCR, 2012. Statistički pregled: *Ažuriran krajem septembra 2012.* [pdf] Priština: Kancelarija šefa Misije UNHCR. Dostupno na: <[http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/\(httpDocuments\)/D108F6188A98652EC1257A9200494DE2/\\$file/Statistical+overview+Septemb er+2012.pdf](http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/(httpDocuments)/D108F6188A98652EC1257A9200494DE2/$file/Statistical+overview+Septemb er+2012.pdf)> [Pristupljeno maja 2013].

33 OEBS, 2011. *Sprovođenje akcionog plana Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, maj 2011.* [pdf] Priština: Misija OEBS-a na Kosovu. Dostupno na: <<http://www.osce.org/sr/kosovo/77416>> [Pristupljeno maja 2013]. str. 9

34 Ibid., str. 11.

35 ECMI Kosovo, 2012. *Osnovna studija: Pružanje obrazovanja zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana u opštini Fushë Kosovë/Kosovo Polje.* [pdf] Dostupno na: <http://www.ecmikosovo.org/images/pdf/Baseline_Study_-_SRB_Final_for_printing.pdf> [Pristupljeno maja 2013]. str. 11.

36 Ibid, str. 11.

37 Ibid, str. 27.

različiti akademski stepeni,³⁸ kao i problemi sticanja prijatelja i uklapanja. Postoje i problemi u pribavljanju dokumenata potrebnih za upis (npr. izvod iz knjige rođenih i priznavanje diploma ili uverenja izdatih u drugim zemljama).³⁹

Problemi sa kojima se repatrirana lica susreću u ostvarivanju zdravstvene zaštite uglavnom se odnose na nepostojanje ličnih dokumenata radi registrovanja u institucijama zdravstvene zaštite, nepotpunu istoriju bolesti, relativno visoke troškove lečenja i lekova i loše mogućnosti ostvarivanja zdravstvene zaštite u ruralnim područjima.⁴⁰

Građanska dokumenta su od ključne važnosti za uživanje i ostvarivanje osnovnih prava na Kosovu, uključujući pravo na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu i socijalnu pomoć. Povratnici su u inostranstvu možda izgubili uverenja ili dokumente i možda imaju poteškoća da pribave overenu kopiju istih po povratku. Neupisivanje u registre građana može imati ozbiljne posledice po repatrirana lica. Bez odgovarajuće registracije, pojedinci se susreću sa znatnim preprekama za reintegraciju i ne mogu uopšte ili mogu ograničeno da koriste opštinske usluge, zdravstvenu zaštitu, usluge obrazovanja, socijalne usluge, da se zaposle i da koriste druge mogućnosti. Stanje je posebno zabrinjavajuće za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana jer se oni susreću sa dodatnim problemima prilikom građanske registracije zbog toga što nemaju dokumenta.⁴¹

Repatrirana lica na Kosovu suočavaju se sa slabim mogućnostima za zapošljavanje i sa teškim socio-ekonomskim uslovima. Nezaposlenost je posebno zabrinjavajuća za repatrirana lica, a lica koja pripadaju zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana su najugroženija i trpe diskriminaciju.⁴² Međutim, uprkos visokoj stopi nezaposlenosti, pripadnici ovih zajednica često pronalaze slabo plaćen i/ili neprijavljen posao.

38 Danski savet za izbeglice, 2008. *Preporuke za povratak i reintegraciju odbijenih tražilaca azila: Stečena iskustva u oblasti povratka na Kosovo*. [pdf] Dostupno na: <<http://www.refworld.org/pdfid/484022172.pdf>> [Pristupljeno maja 2013]. str. 32.

39 OEBS, 2009. *Primena Strategije za reintegraciju repatriranih lica u kosovskim opštinama*, novembar 2009. god. [pdf] Priština: Misija OEBS-a na Kosovu. Dostupno na: <<http://www.osce.org/sr/kosovo/40182>> [Pristupljeno maja 2013]. str. 8.

40 Ibid, str. 8.

41 Ibid, str. 9.

42 Ibid, str. 10.

3. Analiza podataka prikupljenih na terenu

Opštinska kancelarija za zajednice i povratak (OKZP) u Fushë Kosovë/Kosovom Polju potvrdila je da je od 2010. godine verifikovano 168 repatriranih lica (iz svih zajednica),⁴³ od kojih je 90 lica iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana.⁴⁴ OKZP je napomenula da ne postoji tačna baza podataka u pogledu broja repatriranih porodica ili domaćinstava; umesto toga, OKZP poseduje informacije o repatriranim lica pojedinačno.

3.1. Proces repatrijacije

Dolazak na Kosovo

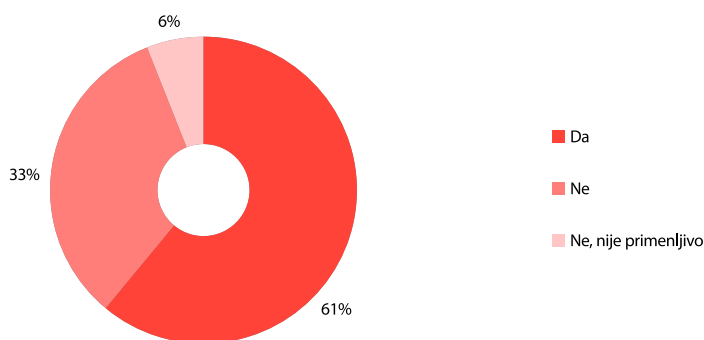
Većinu repatriranih domaćinstava anketiranih radi ovog istraživanja (61%) predstavnici institucija Kosova su sačekali na aerodromu, ali njih 33% nisu (Grafikon 4). Jedan učesnik u istraživanju došao je kolima iz Bosne i Hercegovine. Četrdeset četiri odsto (8 od 18) repatriranih lica dobilo je pomoć u vezi sa prevozom po dolasku na Kosovo; po njih dvoje su na aerodrom došli članovi porodice; a još jedno

43 Ibid.

44 Ibid.

lice je došlo kolima. Prema OKZP, prava repatriranih lica saopštavaju se samo putem brošura i informacija koje se daju po dolasku na aerodrom.⁴⁵ OKZP obično upražnjava i posete kod kuće.⁴⁶ Informacije o pomoći i pravima za repatrirana lica trebalo bi da se daju na aerodromu, a popunjeni obrasci se šalju OKZP-u svakih sedam ili četrnaest dana.⁴⁷ OKZP takođe realizuje posete repatriranim licima od kuće do kuće radi ostvarivanja komunikacije sa ciljnom grupom.

Grafikon 4: Procenat repatriranih lica koje su predstavnici institucija sačekali na aerodromu

3.2. Stanovanje

Situacija sa stanovanjem po povratku

Pedeset odsto (50%) anketiranih repatriranih domaćinstava nije se vratilo u svoje ranije prebivalište na Kosovu, a posebno nije niko od anketiranih Roma. Iako se jedna porodica vratila u svoje nekadašnje prebivalište u Shtime/Štimlju, svega mesec dana kasnije porodica se preselila u Fushë Kosovë/Kosovo Polje.

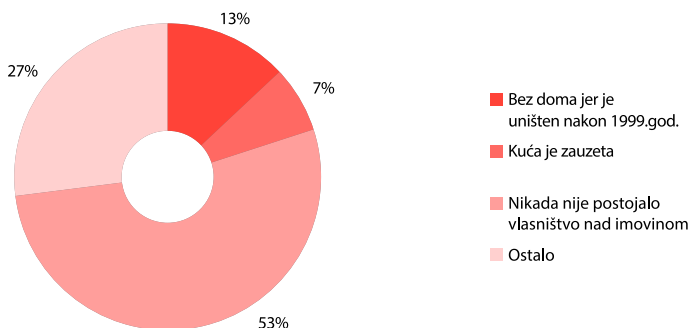
45 Anketirani: Halil Ćerimi (službenik OKZP za obrazovanje), Muharrem Beriša (službenik OKZP za razvoj) i Hisen Slamniku (službenik OKZP za povratak i član Opštinskog odbora za repatrijaciju u Kosovom Polju).

46 Ibid.

47 Ibid.

Samo jedna anketirana repatrirana osoba bila je vlasnik stana ili kuće po povratku na Kosovo. Većina repatriranih lica nikada nije bila vlasnik imovine, iako je u jednom slučaju porodica prodala imovinu. Dvadeset odsto (20%) repatriranih lica ostalo je bez doma zbog rata, bilo zbog razaranja nakon 1999. godine ili zbog toga što je isti neko zauzeo (videti Grafikon 5).

Grafikon 5: Razlog neposedovanja kuće po povratku

Postojeći smeštaj i pomoć

Utvrđeno je da većina repatriranih lica živi iznajmljenom smeštaju (Slika 6), ali su svi oni⁴⁸ izjavili da njihova porodica nije u stanju da plaća zakup. Međutim, ovom studijom je utvrđeno da Vlada Kosova subvencionira zakup 100% za 56% anketiranih repatriranih lica.⁴⁹ Sve anketirane repatrirane porodice koje žive u iznajmljenom smeštaju dobijale su finansijsku pomoć, ali one koje žive kod rodbine nisu dobijale ovu pomoć, čak i ukoliko su morale da plaćaju zakup i bez obzira na očigledne finansijske poteškoće. OKZP je potvrdila da ukoliko repatrirano lice živi sa porodicom, isto ne dobija pomoć za zakup.⁵⁰ Prema OKZP u Fushë Kosovë/ Kosovom Polju, obezbeđen je stambeni prostor za 16 porodica povratnika. Od 2010. godine, u 21 slučaju dodeljen je stan (smeštaj), kao i finansijska pomoć da se pokriju troškovi zakupa u vrednosti od 70 € do 200 € (zavisno od veličine porodice, lokacije, komfora).⁵¹

48 100%, uključujući one koji žive kod rodbine.

49 Pored toga, u slučaju dva repatrirana lica, zakup je ranije subvencioniran, takođe u iznosu od 100%.

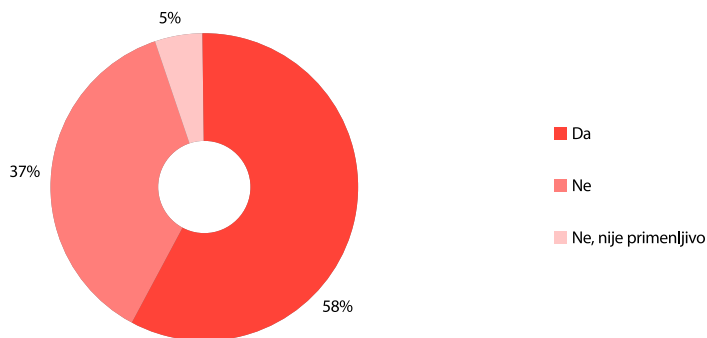
50 Ibid.

51 Ibid.

Program za privremeni smeštaj

Pedeset osam odsto (58%) repatriranih porodica odgovorilo je da je koristilo kosovski program za privremeni smeštaj (Slika 6).

Grafikon 6: Repatrirana domaćinstva kojima je ponuđen privremeni smeštaj

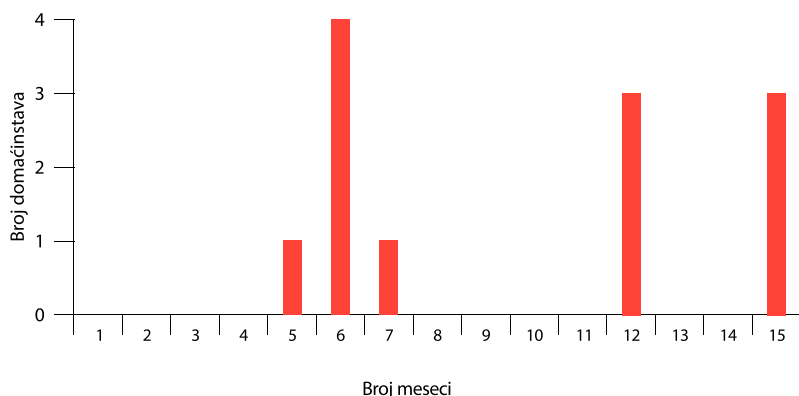

Osim u jednom slučaju, privremeni smeštaj ponuđen je u trajanju od najmanje šest meseci. Za pedeset odsto (50%) repatriranih lica bio je ponuđen privremeni smeštaj u trajanju od najmanje godinu dana, što je znatno više od minimalnih šest meseci propisanih zakonom (Slika 7). Prema OKZP, ukoliko je kuća repatriranog lica uništena, a izgradnja kuće odobrena, obezbeđuje se privremeni smeštaj dok nova kuća ne bude završena.⁵²

Stepen obaveštenosti o programu za privremeni smeštaj veoma je nizak. Samo su tri repatrirane porodice (16,6%), koje su bile korisnici, ranije čule za ovaj program. Suprotno tome, niko od onih koji nisu bili korisnici programa nije znao da on postoji.

52 Ibid.

Grafikon 7: Trajanje ponuđenog privremenog smeštaja

Izgradnja i obnova kuća

Ministarstvo unutrašnjih poslova zaduženo je da izda saglasnost za izgradnju i obnovu kuće. Predmet za izgradnju ili obnovu kuće ocenjuje se na osnovu dokaza o šteti. Kriterijumi su da porodica mora da poseduje dokumentaciju za imovinu/zemljište sa upisanim ličnim vlasništvom ili vlasništvom na ime člana uže porodice.⁵³ Kod ovakve pomoći prioritet se daje porodicama u odnosu na repatri-rana lica kao pojedince koji ne ispunjavaju uslove za dobijanje pomoći.⁵⁴ Prema OKZP, Ministarstvo unutrašnjih poslova dalo je saglasnost za izgradnju kuća za osam porodica, a šest zahteva je odbijeno. Dve kuće za koje je data saglasnost su završene, a šest će biti izgrađene ove godine. Pored toga, OKZP je dala saglasnost za obnovu još dve kuće, a ista će početi ove godine.⁵⁵

3.3. Programi pomoći

Opštinski odbor za reintegraciju odlučuje o pomoći u hrani, higijenskim sredstvima, privremenom smeštaju, lekovima, nameštaju i ogrevnom drvetu, i odlučuje na osnovu Uredbe br. 10/2012, član 14.⁵⁶

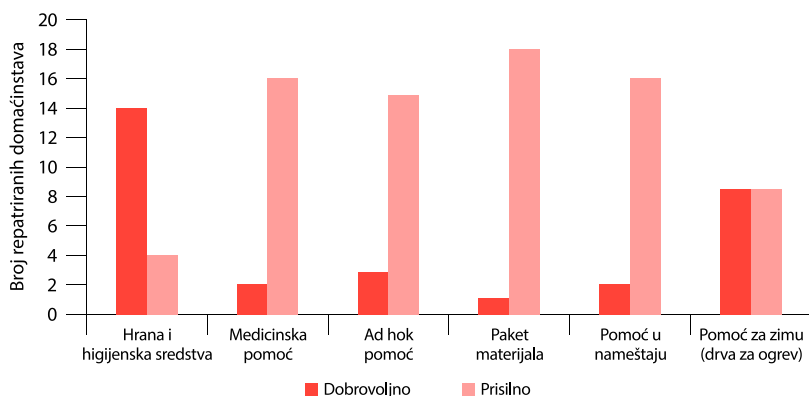
53 Anketirani: Hysen Sllamniku (službenika OKZP za povratak i član Opštinskog odbora za repatrijaciju u Fushë Kosovë/Kosovom Polju).

54 Do sada nije odobrena takva pomoć u slučaju da se radi o repatriiranom licu kao pojedincu.

55 Anketirani: Halil Qerimi (službenik OKZP za obrazovanje), Muhareem Berisha (službenik OKZP za razvoj) i Hysen Sllamniku (službenik OKZP za povratak i član Opštinskog odbora za repatrijaciju u Fushë Kosovë/Kosovom Polju).

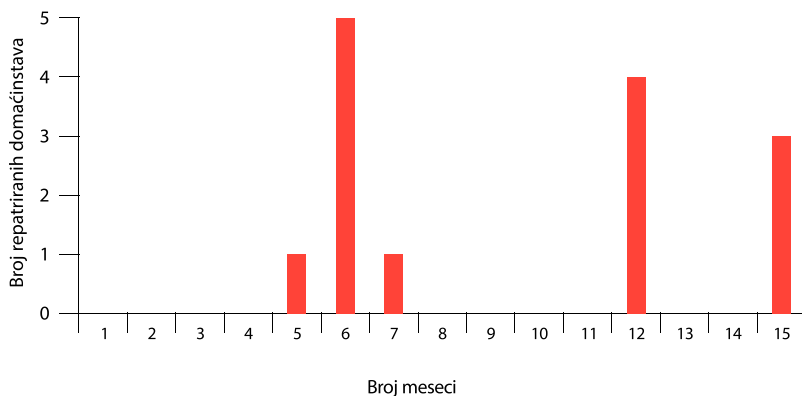
56 Ibid.

Grafikon 8: Broj repatriranih domaćinstava korisnika pomoći

U gotovo svim domaćinstvima iz ovog istraživanja rekli su da su dobili pakete hrane i higijenskih sredstava (videti Sliku 8), a prema OKZP 168 repatriranih lica u Fushë Kosovë/Kosovom Polju dobilo je pakete hrane i higijenskih sredstava. Među programima pomoći, dobijena pomoć u hrani i higijenskim sredstvima ocenjena je u anketi kao ona kojom su korisnici najviše zadovoljni. Samo u jednom slučaju pomoć je trajala manje od šest meseci, a u 39% slučajeva pomoć je primana u trajanju od preko godinu dana (videti Sliku 9). Skoro svi učesnici u istraživanju rekli su da bi želeli da vide poboljšanja u pogledu pomoći u hrani i higijenskim sredstvima i da bi ista trebalo da se dobija u mnogo dužem periodu.

Grafikon 9: Trajanje pomoći u hrani i higijenskim sredstvima

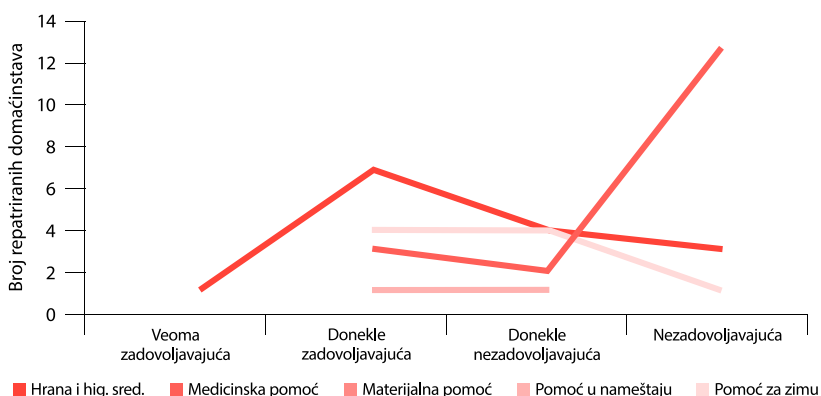

Pedeset odsto (50%) anketiranih dobilo je pomoć za zimu. OKZP je pojasnio da su repatrirane porodice koje ispunjavaju uslove dobile pomoć u drvima za ogrev u iznosu do 200 evra, jednokratno.⁵⁷ Dobijena pomoć za zimu ocenjena je kao slabo zadovoljavajuća u rasponu od „donekle nezadovoljavajuća“ do „nezadovoljavajuća“. Razlog bi mogla da bude činjenica da 5m2 drva za ogrev po porodici nije velika količina, s obzirom da se drva koriste i za grejanje i za spremanje hrane.

Studijom je utvrđeno da je samo dvoje anketiranih dobilo pomoć u nameštaju, a OKZP je potvrdila da je 16 zahteva odobreno ali pomoć tek treba da se distribuiraju.⁵⁸

Među anketiranim repatriranim licima nekoliko njih je navelo da su dobili usisivač i mašinu za pranje veša u vidu ad hok pomoći. Ova studija ukazuje na nerazumevanje u pogledu različitih raspoloživih programa pomoći, odnosno ad hok pomoć, materijalna pomoć, pomoć za zimu i pomoć u hrani. Kada su upitani za ad hok pomoć, u dva repatrirana domaćinstva iz romske zajednice naveli su da ih je posetila nemačka televizija sa kanala ZDF (*Zweites Deutsches Fernsehen*) i RTK Kosovo (Radiotelevizija Kosova), program na romskom jeziku, umesto da im je objašnjena suština pomoći koji su dobili. Prema OKZP, repatrirane porodice uglavnom traže male traktore, a nekoliko ljudi je tražilo alatke, odnosno testere za sečenje drva.⁵⁹

Grafikon 10: U kojoj meri je pomoć zadovoljavajuća

57 Ibid.

58 Ibid.

59 Ibid.

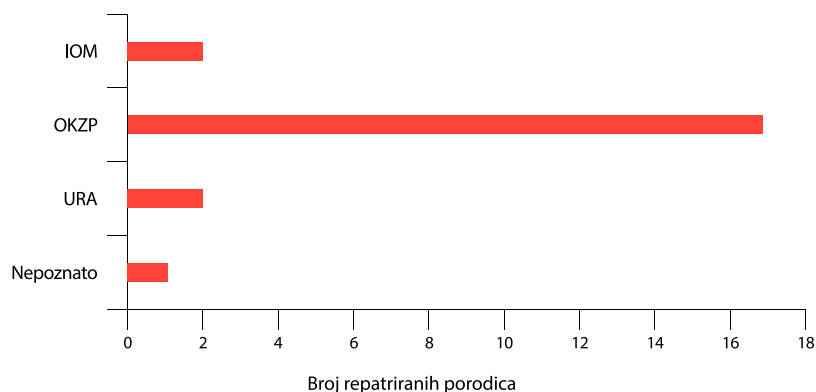
Zahtev za pomoć

Ukupno 77,8% (14 od 18) repatriranih domaćinstava podnelo je institucijama Kosova zahtev za pomoć – za obnovu kuće, izgradnju nove kuće, proces generisanja prihoda ili građansku registraciju. Četiri (4) repatrirane porodice dobile su odgovor u roku od tri meseca, dve (2) porodice u roku od šest meseci, a jedna (1) porodica u roku od sedam meseci. Međutim, 38,9% onih koji su podneli zahtev nikada nije dobilo odgovor od institucija.

Institucionalna pomoć

Sva anketirana repatrirana lica (100%) registrovana su u nekoj instituciji ili organizaciji kao repatrirana lica, pored toga što su evidentirani na aerodromu. Sva repatrirana lica su registrovana u OKZP. IOM i URA 2 su takođe aktivni na ovom polju. OKZP je zadužena da nadgleda repatrirane porodice do njihove potpune reintegracije.⁶⁰ Međutim, ne postoji jasna definicija u pogledu toga šta „potpuna integracija“ znači. U OKZP navode da se u odsustvu jasne definicije treba jednostavno pozvati na Uredbu.⁶¹ Predstavnik OKZP takođe je istakao da se za one koji nemaju imovinu davanje pomoći i nadgledanje završava nakon godinu dana.⁶²

Grafikon 11: Institucija/organizacija koja je registrovala repatriranu porodicu

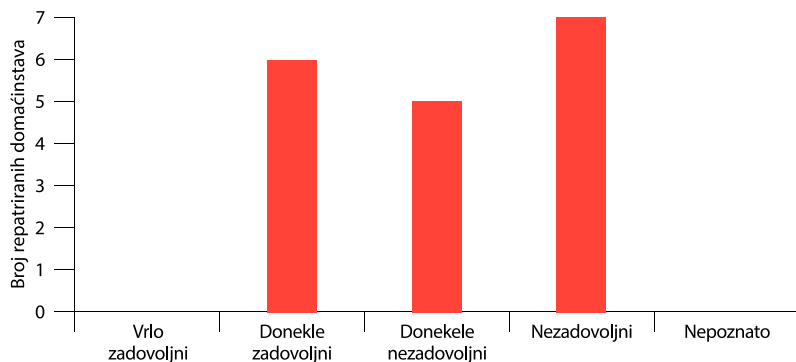
60 Uredba br. 10/2012, član 5 (1.7).

61 Anketirani: Halil Qerimi (službenik OKZP za obrazovanje), Muharrem Berisha (službenik OKZP za razvoj) i Hysen Sllamniku (službenik OKZP za povratak i član Opštinskog odbora za repatrijaciju u Fushë Kosovë/Kosovom Polju).

62 Ibid.

Uprkos tome što je OKZP priznat među repatriranim licima, nivo zadovoljstva pruženim uslugama je prilično nizak; 27,8 odsto njih je donekle nezadovoljno a 38,9 odsto repatriranih je nezadovoljno. Zabrinjavajuće je to što niko od učesnika istraživanja nije znao za Opštinski odbor za reintegraciju (OOR), uprkos značajne uloge koju ima u pružanju pomoći repatriranim licima.⁶³ Međutim, treba napomenuti da je OOR počeo sa radom tek u junu 2012. godine.

Grafikon 12: Zadovoljstvo opštinskom Kancelarijom za zajednice i povratak

3.4. Obrazovanje

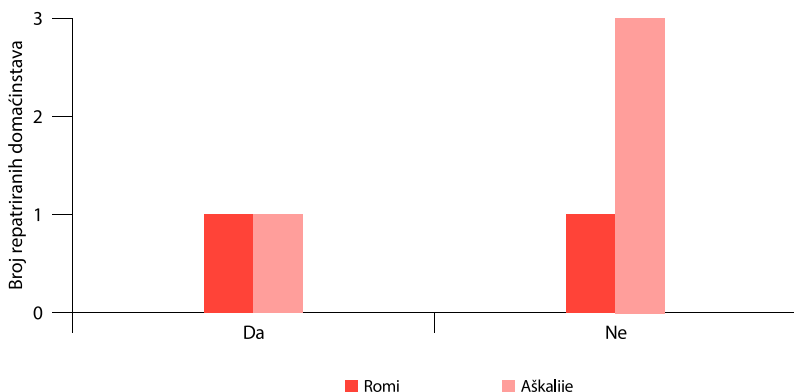
U sedam anketiranih repatriranih porodica bilo je dece uzrasta za osnovnu školu, ali su samo četiri porodice upisale svoju decu u školu po povratku. U tri od ova četiri slučaja deca su odmah upisana u školu, dok je četvrta repatrirana porodica, koja je stigla u martu 2012. Godine, upisala decu u školu tek u septembru, šest meseci po povratku. Dve repatrirane porodice iz aškalijske zajednice izjavile su da nisu upisali svoju decu u školu jer ne govore albanski, dok je jedna porodica iz romske zajednice izjavila da njihova deca ne žele da idu u školu.

Iako je jedna repatrirana porodica izjavila da su svoju decu upisali u školu bez ikakve pomoći ili problema, ostale porodice su prilikom upisa u školu dobile pomoć od Ministarstva unutrašnjih poslova, OKZP i MONT, kada se radilo o priznavanju školskih dokumenata i saradnje sa školom. URA 2 je pokušao da pomogne repatriranoj romskoj porodici da upiše svoju decu, ali njihova deca nisu želela da idu u školu.

63 Uredba br. 10/2012, član 6.

Deca iz jedne repatrirane porodice su jednom nedeljno u školi Selman Riza pohađala program učenja jezika kako bi naučili albanski jezik. Druga repatrirana romska porodica nije pohađala nikakav program učenja jezika, iako im je URA 2 ponudila podršku za učenje jezika.

Grafikon 13: Učešće dece iz repatriranih porodica u programima za učenje jezika

3.5. Zdravstvena nega

Iako su tri repatrirana domaćinstva prijavila ozbiljne zdravstvene probleme u porodici, institucije im nisu pružile nikakvu pomoć. Da ponovimo, četiri repatrirana lica napomenula su da u porodici postoje posebne potrebe, ali je samo je jedno lice dobilo pomoć od kosovskih institucija. Samo je pet repatriranih lica iz aškalijске zajednice primilo socijalnu pomoć. Jedno repatrirano lice nije primilo socijalnu pomoć iako ima zdravstvene probleme i jednog člana porodice sa invaliditetom. Kod ovih pet slučajeva data je socijalna pomoć jer su deca imala manje od pet godina i takođe zbog nesposobnosti za rad u dva slučaja. Visok je stepen nezadovoljstva medicinskom pomoći koju repatrirana lica imaju na raspolaganju (videti Grafikon 10). Postoji velika verovatnoća da je razlog nezadovoljstva mali broj repatriranih lica koja su bila u mogućnosti da ostvare pristup medicinskoj pomoći. Šest anketiranih repatriranih porodica reklo je da zdravstvena nega i medicinska pomoć treba da se prošire.

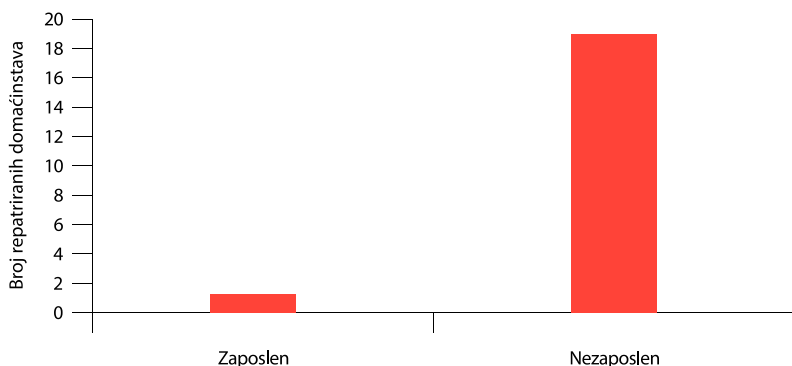
3.6. Registracija

U svim slučajevima, osim u dva, registrovani su svi članovi porodice anketiranih repatriranih domaćinstava. Četvoro dece iz jedne romske porodice nije moglo da se registruje jer nisu imali izvode rođenih. U drugom slučaju, žena repatriranog lica nije mogla da se registruje jer nije imala izvod rođenih i državljanstvo. Tokom ankete je utvrđeno da je samo jedno repatrirano lice dobilo pomoć prilikom procesa registracije (pomoć je pružio OKZP).

3.7. Zaposlenje

Samo je jedno anketirano repatrirano lice iz aškalijske zajednice bilo zaposleno (samozaposleno, prodavao je piliće na pijaci), dok su svi ostali bili nezaposleni. Većina učesnika u ispitivanju istakla je da bi voleli da imaju projekte za generisanje prihoda i stručno osposobljavanje. Uprkos odredbama iz odgovarajuće strategije i uredbe, opština nije organizovala nikakvu posebnu obuku kako bi pomogla repatriranim licima koja traže posao.⁶⁴ Pored toga, prema OKZP, između 2010. i 2012. godine odobren je relativno veliki broj projekata za generisanje prihoda (do 2,000 evra) a samo četiri projekta su odbijena.⁶⁵

Grafikon 14: Radni status

64 Anketirani: Hysen Sllamniku (zvaničnik OKZP za povratak i član opštinskog Odbora za repatrijaciju u Fushë Kosovë/Kosovom Polju).

65 Anketirani: Halil Qerimi (zvaničnik OKZP za obrazovanje), Muharrem Berisha (zvaničnik OKZP za razvoj) i Hysen Sllamniku (zvaničnik OKZP za povratak i član opštinskog Odbora za repatrijaciju u Fushë Kosovë/Kosovom Polju).

4. Zaključci

Polovina repatriranih pripadnika romske i aškalijske zajednice sa kojima je obavljen razgovor nisu mogli da se vrate u mesta ranijeg prebivališta ili su se po povratku nakon kratkog perioda preselili u druga mesta. Izveštaj se ipak završava pozitivnim napomenama da povratnike neko sačeka kada stignu i da se oni registruju u institucijama. Mnoge repatrirane osobe su po povratku na Kosovo pronašle privremena rešenja kod svojih rođaka ili žive u iznajmljenim stanovima gde ih finansijski podržava vlada. Više od pola repatriranih sa kojima je obavljen razgovor koristilo je privremen smeštaj do sedam dana, a u nekim slučajevima i duže. Međutim, postoji jasan nedostatak svesti o ovom programu.

Čini se da postoji potreba za poboljšanjem u svim oblastima koje se tiču pružanja pomoći repatriranim licima, o čemu svedoče komentari učesnika sa kojima je obavljen razgovor. Uočen je prilično visok stepen nezadovoljstva programima pomoći koja se pruža repatriranim licima, posebno kada je u pitanju medicinska pomoć. Repatrirana lica su izvestila da različiti programi nisu obezbedili dovoljnu pomoć i da je pomoć potrebna u dužem vremenskom periodu. Ipak, veliki broj onih sa kojima je obavljen razgovor dobili su pomoć za zimu (drvo za ogrev) i skoro svi su dobili hranu i sredstva za higijenu. S obzirom da je otprilike 75 odsto ispitanih tražilo pomoć, izgleda da postoji relativno visok nivo svesti o programima pomoći koji stoje na raspolaganju i o procesu prijavljivanja. Pored toga, mnogi slučajevi ostaju bez ikakvog odgovora ili je za odgovor bilo potrebno puno vremena, što je neprihvatljivo s obzirom da ova pomoć utiče na osnovna prava.

Veliki broj aktera, uključujući Ministarstvo unutrašnjih poslova, OKZP i MONT, pruža pomoć repatriranim porodicama prilikom upisa dece u školu po povratku i predstavljaju vezu sa školama. Jezik predstavlja poseban problem za decu povratnike, ali je pomoć dostupna u Fushë Kosovë/Kosovom Polju. Međutim, jedan deo porodica iz ovih zajednica može pokazati otpor prema pohađanju škole.

Ispitivanje je pokazalo da među repatriranim licima postoji veliki stepen nezadovoljstva u pogledu zdravstvene nege i medicinske pomoći, posebno zbog toga što većina učesnika nije koristila ovu pomoć. Kriterijumi koji određuju ko ima pravo na pomoć ograničavaju mogućnosti za pristup pomoći, dok se Kosovo ionako bori sa ograničenim resursima u zdravstvu.

Istraživanje je otkrilo da nedostatak dokumentacije i dalje predstavlja prepreku za repatrirana lica. Skoro svi su mogli da se registruju bez problema, a OKZP je samo u jednom slučaju pružio pomoć.

Očigledno je da nezaposlenost i dalje predstavlja ključni izazov za repatrirana lica, posebno za zajednice Roma i Aškalija, pošto je samo jedan od ispitanih učesnika bio zaposlen. Nema dovoljno napora da se ova situacija reši kroz organizovanje obuka za repatrirana lica, uprkos odredbama navedenim u *Strategiji za zajednice i povratak* i *Uredbi br. 10/2012 o upravljanju programom, nadležnim organima, postupcima i kriterijumima za korišćenje pomoći za reintegraciju repatriranih lica*.

Kod repatriranih lica postoji ozbiljan nedostatak znanja o pravima i pomoći koja im pripada, i to treba rešiti. Pored toga, nema svesti o tome da postoji opštinski Odbor za reintegraciju, uprkos ključnoj ulozi koju taj odbor ima u pružanju pomoći repatriranim licima.

5. Preporuke

Treba promeniti i razmotriti postojeće pakete pomoći kako bi se ocenilo da li odgovaraju potrebama repatriranih lica iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Takođe ih treba proceniti u skladu sa time da li odgovaraju potrebama žena i dece.

Potrebno je revidirati informativne materijale koji se trenutno daju repatriranim licima. Potrebno je jasnim, jednostavnim jezikom sastaviti višejezičnu informativnu brošuru, jednostavnu za korišćenje koja treba da sadrži informacije o institucijama, pravima i upravnim postupcima. Ova brošura treba da bude dostupna povratnicima ili pre povratka ili što pre nakon njihovog povratka na Kosovo.

Zakonske odredbe koje se odnose na prava repatriranih lica treba razjasniti na sveobuhvatan način kako bi se izbegle nejasnoće i osiguralo da repatrirana lica znaju svoja prava. Postoji potreba da se razjasni, na primer, kako treba definisati „potpunu integraciju“.

Opštinski Odbor za reintegraciju mora da obezbedi više aktivnosti sa zajednicom u okruženju kako bi osigurao da repatrirana lica, posebno iz nevećinskih zajednica, budu upoznata sa ulogom koju imaju u procesu povratka.

Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje treba da organizuje stručno osposobljavanje i obuku (SOO) kao prioritet za repatrirana lica. Ovakva obuka će im pomoći da povećaju svoje mogućnosti za zapošljavanje.

Treba unaprediti reklamiranje mogućnosti koje nudi projekat za generisanje prihoda, a informacije, posebno one koje se odnose na proces i kriterijume prijavlivanja, moraju biti jasne i pristupačne za zajednice Roma i Aškalija.

Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje treba da osigura da se zahtevi povratnika za pomoć rešavaju na pravovremen način i da se uvek šalju odgovori na iste.

Zajednice Roma i Aškalija treba da se angažuju kako bi ostvarili blisku saradnju sa opštinom i obezbedili pomoć koja je prihvatljiva i koja odgovara potrebama repatriраних лица iz njihovih zajednica.

6. Literatura

Danski savet za izbeglice, 2008. *Preporuke za povratak i reintegraciju odbijenih tražilaca azila: Stečena iskustva u oblasti povratka na Kosovu*. [pdf] Dostupno na: <<http://www.refworld.org/pdfid/484022172.pdf>> [Pristupljeno maja 2013].

ECMI Kosovo, 2012. Osnovna studija: *Pružanje obrazovanje zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u opštini Fushë Kosovë/Kosovo Polje*. [pdf] Dostupno na: <http://www.ecmikosovo.org/images/pdf/Baseline_Study_-_SRB_Final_for_printing.pdf> [Pristupljeno maja 2013].

Novosti o migracijama 1999. Kosovske izbeglice. [na internetu] Dostupno na: <http://migration.ucdavis.edu/mn/more.php?id=1801_0_4_0> [Pristupljeno maja 2013].

Kosovska agencija za statistiku, 2012. *Popis stanovništva i domaćinstava na Kosovu 2011, Konačni rezultati*. [pdf] Priština: Kosovska agencija za statistiku. Dostupno na: <http://esk.rks-gov.net/rekos2011/repository/flipbook/3/QA_Raporti_SRB/#/0> [Pristupljeno maja 2013].

OEBS, 2009. Primena Strategije za reintegraciju repatriраних лица u kosovskim opštinama, novembar 2009. [pdf] Priština: Misija OEBS na Kosovu. Dostupno na: <<http://www.osce.org/sr/kosovo/40182>> [Pristupljeno maja 2013].

OEBS, 2011. *Sprovođenje Akcionog plana Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, maj 2011.* [pdf] Priština: Misija OEBS na Kosovu. Dostupno na: <<http://www.osce.org/sr/kosovo/77416>> [Pristupljeno maja 2013].

UNHCR, 2012. *Statistički pregled: Ažuriran krajem septembra 2012.* [pdf] Priština: UNHCR Kancelarija šefa Misije. Dostupno na: <[http://www.internal-displacement.org/8025708F-004CE90B/\(httpDocuments\)/D108F6188A98652EC1257A9200494DE2/\\$file/Statistical+overview+September+2012.pdf](http://www.internal-displacement.org/8025708F-004CE90B/(httpDocuments)/D108F6188A98652EC1257A9200494DE2/$file/Statistical+overview+September+2012.pdf)> [pristupljeno maja 2013].

UNHCR, 2009. *Smernice za procenu potreba za međunarodnom zaštitom pojedinaca sa Kosova.* [pdf] Priština: UNHCR Kancelarija šefa Misije. Dostupno na: <http://www.refworld.org/pdfid/4af842462.pdf> [pristupljeno maja 2013].

Zakonodavstvo i praktična politika

Uredba br.10/2012 o upravljanju programom, nadležnim organima, postupcima i kriterijumima za korišćenje pomoći za reintegraciju repatriranih lica, član 15 (1.1).

Revidirana strategija za reintegraciju repatriranih lica, maj 2010.

Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u Republici Kosovu (2009–2015), decembar 2008.

Razgovori sa opštinskim zvaničnicima

Razgovori su obavljani u opštini Fushë Kosovë/Kosovo Polje sa:

- Halilom Qerimijem (službenik OKZP za obrazovanje)
- Muharremom Berishom (službenik OKZP za razvoj)
- Hysenom Sllamnikuom (službenik OKZP za povratak i član opštinskog Odbora za repatrijaciju u Fushë Kosovë/Kosovom Polju).

Aneks 1 – Upitnik

Upitnik: (ime) _____ **Vraćen iz: (zemlja)** _____

Ovaj upitnik namenjen je merenju razlika između zakonodavnih standarda i aktuelnog stanja u pogledu pristupa stanovanju i javnim uslugama za repatrirane porodice.

1. Opšte informacije

1.1 Etnička pripadnost: _____

1.2 Datum repatrijacije: _____

1.3 Članovi repatrirane porodice?

1.3.1 Majka Da/Ne

1.3.2 Otac Da/Ne

1.3.3 Deca Da/Ne

1.3.4 Drugi članovi porodice Da/Ne

Koliko godina imaju članovi porodice: _____

1.4 Način povratka?

1.4.1 Dobrovoljan Da/Ne

1.4.2 Prinudni Da/Ne

1.5.1 Po drugi put ste napustili Kosovo? Da/Ne

1.5.2 Ukoliko je odgovor da, navesti godinu kada ste se prvi put vratili: _____

2. Stanovanje

2.1 Da li ste se vratili u mesto ranijeg prebivališta? Da/Ne

2.2 Kad ste se vratili da li ste imali svoj stan ili kuću? Da/Ne

2.3 Ako je odgovor ne, da li ste bez krova nad glavom zato što je Vaša kuća uništena nakon 1999, zauzeta je ili zbog nekog drugog razloga? Da/Ne

2.4 Gde sada živite?

- 2.4.1 Na svojoj imovini
- 2.4.2 U kući svojih rođaka
- 2.4.3 U iznajmljenom stanu

2.5 Ukoliko živite u iznajmljenom stanu, da li imate finansijskih sredstava da plaćate stanarinu? Da/Ne

2.6 Da li država subvencionise deo isplate za stanarinu? Da/Ne

2.7 Ukoliko je odgovor da, koliko odsto stanarine subvencionise država? _____

2.8 Da li Vam je ponuđen privremeni smeštaj kada ste se vratili? Da/Ne

2.9 Ukoliko jeste, na koji vremenski period? _____

2.10 Da li ste znali da može da se dobije takva vrsta privremenog smeštaja? Da/Ne

2.11 Ako imate pravo na privremeni smeštaj, da li Vam je ponuđeno da učestvujete u programu stanovanja? Da/Ne

2.12 Ukoliko jeste, na koji vremenski period? _____

2.13 Ukoliko jeste, da li Vam je ponuđen produženi period da učestvujete u ovom programu stanovanja? Da/Ne

3. Proces repatrijacije

3.1 Smatrate li da ste dobili dovoljnu podršku od države kroz ceo proces repatrijacije u pogledu. ...

3.2 Da li Vas je neko iz institucija sačekao na aerodromu? Da/Ne

3.3 Ukoliko jeste, da li su Vam obezbedili prevoz do mesta gde ste išli? Da/Ne

3.4 Da li ste dobili hranu i higijenske artikle? Da/Ne

3.5 Ukoliko jeste, na koliko dugo? _____

3.6 Koliko ste zadovoljni smeštajem/stanovanjem:

Vrlo zadovoljan/donekle zadovoljan/donekle nezadovoljan/nezadovoljan

3.7 Koliko ste zadovoljni hranom i higijenskim artiklima koje ste dobili:

Vrlo zadovoljan/donekle zadovoljan/donekle nezadovoljan/nezadovoljan

3.8 Da li Vam je pružena medicinska pomoć: Da/Ne

3.9 Koliko ste zadovoljni pružanjem medicinske pomoći:

Vrlo zadovoljan/donekle zadovoljan/donekle nezadovoljan/nezadovoljan

3.10 Da li ste imali potrebe za dodatnom (ad hoc) pomoći? Ukoliko jeste, kakvom?

(navedite druge organizacije ako ste od njih tražili i o kakvoj se vrsti pomoći radilo)

Da/Ne

3.10.1 Koliko ste zadovoljni paketom materijala?

Vrlo zadovoljan/donekle zadovoljan/donekle nezadovoljan/nezadovoljan

3.10.2 Koliko ste zadovoljni paketom pomoći u nameštaju?

Vrlo zadovoljan/ donekle zadovoljan/ donekle nezadovoljan/nezadovoljan

3.10.3 Koliko ste zadovoljni paketom pomoći za zimu (ogrevno drvo)?

Vrlo zadovoljan/ donekle zadovoljan/ donekle nezadovoljan/nezadovoljan

3.10.4 Drugo? Šta?:

Vrlo zadovoljan/ donekle zadovoljan/ donekle nezadovoljan/nezadovoljan

3.11 Da li ste pored registracije na aerodromu registrovani u nekoj instituciji ili organizaciji kao repatrirano lice?

Da/Ne

3.12 Ukoliko jeste, da li znate gde ste registrovani? _____

3.13 Da li ste podneli bilo kakav zahtev kosovskim institucijama (pomoć za popravku ili izgradnju kuće, proces generisanja prihoda, registracija građana)?

Da/Ne

3.14 Ukoliko jeste, koliko dugo ste čekali da Vam institucije odgovore?

1 nedelju/1 mesec/2meseca/3meseca/6meseci/drugo/nikad nisam dobio odgovor

3.15 Molimo vas ocenite svoj stepen zadovoljstva radom sledećih institucija:

3.15.1 Opštinska kancelarija za zajednice i povratak

3.15.2 Opštinski odbor za reintegraciju

Vrlo zadovoljan/ donekle zadovoljan/ donekle nezadovoljan/nezadovoljan

4. Obrazovanje

- 4.1 Da li imate decu uzrasta za osnovnu školu? Da/Ne
- 4.2 Da li su po povratku upisana u školu? Da/Ne
- 4.3 Ukoliko jesu, kada? _____
- 4.4 Ukoliko nisu, zašto nisu? _____
- 4.5 Da li Vam je neko pomogao prilikom upisa? _____
- 4.6 Ukoliko jeste, ko i kako? _____
- 4.7 Ukoliko nije, zašto nije? _____
- 4.8 Da li su Vaša deca pohađala neki program pomoći u učenju jezika? Da/Ne

5. Zdravstveno stanje

- 5.1 Da li neko iz Vaše porodice ima ozbiljnih zdravstvenih problema: Da/Ne
- 5.2 Ukoliko ima, da li su Vam institucije pružile bilo kakvu pomoć? Da/Ne
- 5.3 Da li u porodici imate osobe sa posebnim potrebama? Da/Ne
- 5.4 Ukoliko imate, da li su Vam institucije pružile bilo kakvu pomoć? Da/Ne
- 5.5 Da li primete socijalnu pomoć? Da/Ne
- 5.6 Ukoliko primete, zašto je primete? _____

6. Registracija

6.1 Da li ste registrovani (registracija građana)? (Svi članovi) Da/Ne

6.2 Ukoliko jeste, da li ste dobili bilo kakvu pomoć prilikom registrovanja? Da/Ne

6.3 Ukoliko niste registrovani, zašto niste? _____

7. Zaposlenje

7.1 Da li ste zaposleni? Da/Ne

7.2 Ukoliko jeste, čime se bavite, gde radite?

Privatni/javni sektor/samozaposlenje/drugo...

8. Završna pitanja

8.1 Koje oblasti u pružanju pomoći treba unaprediti i proširiti? _____

8.2 Koju drugu vrstu pomoći treba da obezbede državne institucije? _____

8.3 Koje druge oblasti treba pokriti? _____

